

מפתח תשובות נכונות

שאלה	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
תשובה	(4)	(2)	(4)	(2)	(1)	(2)	(4)	(2)	(3)	(4)

שאלה	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
תשובה	(3)	(2)	(4)	(2)	(2)	(1)	(2)	(4)	(2)	(2)

שאלה	21	22	23
תשובה	(1)	(2)	(3)

הסברים

אנלוגיות (שאלות 1-6)

1. השאלה: חלוץ : מאסף -

היחס: חלוץ הוא מי שהולך בראש/בהתחלה, ומאסף הוא מי שהולך בסוף/מסיים. א' הוא ההפך של ב' (ראשון מול אחרון).

תשובה (1): שיר : פזמון. האם שיר הוא ההפך של פזמון? לא. **פזמון** הוא חלק שחוזר בתוך **שיר**, לא הפך שלו.

תשובה (2): דממה : המולה. האם דממה היא ההפך של המולה? כן, אבל.. אלה הפכים (דממה=שקט מול המולה=רעש), אך אין כאן יחס של "ראשון מול אחרון" או "פותח מול מסיים".

תשובה (3): מרדף : מצוד. האם מרדף הוא ההפך של מצוד? לא. שניהם עוסקים ברדיפה/ציד, הם קרובים במשמעות ולא הפכים.

תשובה (4): מבוא : סיכום. האם מבוא הוא ההפך של סיכום? כן. מבוא הוא החלק הפותח (בהתחלה), וסיכום הוא החלק המסיים (בסוף). בדיוק כמו חלוץ (הולך בראש) ומאסף (הולך בסוף).

תשובה (4).

2. השאלה: דם : כלי דם -

היחס: דם זורם בתוך כלי דם. **כלי הדם** הוא הצינור/המסלול שבתוכו עובר **הדם**. א' עובר/זורם בתוך ב'.

תשובה (1): אונייה : ים. האם אונייה עוברת בתוך ים? לא בדיוק. **אונייה** שטה על פני **הים**, לא בתוכו.

תשובה (2): רכבת : מסילה. האם רכבת עוברת בתוך מסילה? כן. **המסילה** היא המסלול הקבוע והמובנה שעליו/דרכו נעה ה**רכבת** - בדומה ל**כלי דם** שהוא המסלול שדרכו זורם **הדם**. שניהם מסלולים קבועים ומוגדרים.

תשובה (3): מכונת : חניון. האם מכונת עוברת בתוך חניון? לא. **מכונת** חונה ב**חניון**, לא עוברת דרכו כמסלול.

תשובה (4): רכבל : פסגה. האם רכבל עובר בתוך פסגה? לא. **רכבל** מגיע אל **הפסגה**, לא עובר בתוכה.

תשובה (2).

3. השאלה: מחיר : זול -

היחס: כשאומרים שמחיר הוא זול, מתארים מחיר נמוך. "זול" הוא תואר שמציין שה-א' הוא נמוך/מועט.
ב' מתאר א' נמוך/מועט.

תשובה (1): תכולה : ריק. האם ריק מתאר תכולה נמוכה? לא. **ריק** מציין העדר מוחלט של **תכולה**, לא תכולה מועטה.

תשובה (2): מהירות : פזיז. האם פזיז מתאר מהירות נמוכה? לא. **פזיז** מתאר מהירות גבוהה/חפוזת, מהירות גבוהה מדי.

תשובה (3): ותק : מנוסה. האם מנוסה מתאר ותק נמוך? לא. **מנוסה** מתאר **ותק** רב/גבוה, לא נמוך.

תשובה (4): עומק : רדוד. האם רדוד מתאר עומק נמוך? כן. כשאומרים שמשאו **רדוד**, מתארים **עומק** מועט/נמוך - בדיוק כמו שזול מתאר מחיר נמוך.

תשובה (4).

4. השאלה: דברי חלקות : החניף -

היחס: דברי חלקות הם מילות חנופה/החמאות מזויפות. מי שמחניף משתמש בדברי חלקות.
מי שב' עשה שימוש ב-א' או א' הוא הכלי/האמצעי של ב'.

תשובה (1): מרד : הסית. האם מי שמסית משתמש במרד? לא. **הסית** עשויה להוביל ל**מרד**, אך מרד אינו הכלי של ההסית - ההסית קודמת למרד.

תשובה (2): שקר : כיזב. האם מי שמכזב משתמש בשקר? כן. מי **שמכזב** (משקר) משתמש **בשקר** כדי לעשות זאת - בדיוק כפי שמי שמחניף משתמש בדברי חלקות.

תשובה (3): בקשה : מיאן. האם מי שממאן משתמש בבקשה? לא. **מיאן** הוא סירוב **לבקשה**, לא שימוש בה.

תשובה (4): תשובה : הקשה. האם מי שמקשה משתמש בתשובה? לא. מי שמקשה (שואל קושיה) מחפש **תשובה**, לא משתמש בה.

תשובה (2).

5. השאלה: לבד : עם -

היחס: "לבד" ו"עם" הם הפכים. "לבד" משמעו ללא אחרים, ו"עם" משמעו בחברת אחרים.
א' הוא ההפך של ב'.

תשובה (1): סתם : לָשֶׁם. האם "סתם" הוא ההפך של "לשם"? כן. **סתם** משמעו ללא מטרה/סיבה, ולָשֶׁם משמעו לצורך מטרה מסוימת (למשל: "לשם מה?"). אלה הפכים.

תשובה (2): בדיוק : בערך. האם "בדיוק" הוא ההפך של "בערך"? לא בדיוק. **בערך** זה באופן שאינו מדויק אך קרוב להיות **מדויק**. בקשר המקורי יש ניגודים מוחלטים.

תשובה (3): להלן : לפני. האם "להלן" הוא ההפך של "לפני"? לא בדיוק. **להלן** משמעו "למטה/בהמשך", ולפני עוסק בזמן או במיקום קדמי - לא מדובר בהפכים מדויקים.

תשובה (4): מותר : אָל. האם "מותר" הוא ההפך של "אל"? לא. אמנם אל אומרים כדי להורות על כך שמשאו אינו מותר, אבל הגדרת המילה **אָל** אינה "לא מותר", כפי שעם מוגדר כ"לא לבד".

תשובה (1).

6. השאלה: מטויח : טיח -

היחס: מטויח הוא משהו שמכוסה/מצופה בטיח. טיח הוא החומר שבו מכסים משטח.
א' הוא משהו שמכוסה/מצופה ב-ב'.

תשובה (1): מתובל : תבלין. האם מתובל הוא משהו שמכוסה בתבלין? לא בדיוק. **מתובל** הוא משהו שהוסיפו לו **תבלין**, אך התבלין אינו מכסה/מצפה אותו – הוא הופך להיות חלק ממנו.

תשובה (2): מזוגג : זיגוג. האם מזוגג הוא משהו שמכוסה בזיגוג? כן. **מזוגג** הוא משהו שמצופה בשכבת **זיגוג** - בדיוק כמו **שמטויח** הוא משהו שמצופה בטיח.

תשובה (3): מוקצף : קצף. האם מוקצף הוא משהו שמכוסה בקצף? לא בדיוק. **מוקצף** הוא משהו שהפך לקצף או שהופך לקצף, לא משהו שמצופה בקצף.

תשובה (4): מעושן : עשן. האם מעושן הוא משהו שמכוסה בעשן? לא. **מעושן** הוא משהו שעבר תהליך **עישון** (חשיפה לעשן), לא משהו שמצופה בעשן.

תשובה (2).

הבנה והסקה (שאלות 7-18)

7. השאלה : מראשית ימיו של הקולנוע עומדים בבסיסו שני יסודות מנוגדים. היסוד האחד הוא היסוד הריאליסטי, המגלם את השאיפה לתעד את המציאות כפי שהיא, ללא השפעת המגע המתווך של המתעד. היסוד האחר הוא יסוד האשליה, ששורשיו בשאיפה עתיקת היוםמין להציג ביצירת האומנות חלופה למציאות הקיימת.

איזה מן המשפטים הבאים מסכם את הפסקה באופן הטוב ביותר?

פתרון: הפסקה מתארת שני יסודות מנוגדים בקולנוע:

(1) יסוד ריאליסטי - תיעוד המציאות כפי שהיא.

(2) יסוד האשליה - יצירת חלופה למציאות.

שני היסודות האלה קיימים מראשית ימי הקולנוע.

תשובה (1): ביצירה הקולנועית אומנם ניכרת השאיפה לתעד את המציאות נאמנה, אך היסוד העיקרי בה הוא יסוד האשליה

לא נכון. הפסקה לא טוענת שיסוד האשליה הוא היסוד העיקרי - היא מציגה את שני היסודות כשווים.

תשובה (2): השאיפה להציג באומנות חלופה למציאות הקיימת, שאיפה העומדת ביסוד הקולנוע, קדומה מן השאיפה לתעד את המציאות כפי שהיא

לא נכון. הפסקה אומרת שיסוד האשליה הוא "עתיק יומין", אך לא משווה איזו שאיפה קדומה יותר ולא טוענת שרק אחת מהן עומדת ביסוד הקולנוע.

תשובה (3): השאיפה להציג בקולנוע תיעוד לא מתווך של המציאות לא זכתה מעולם למימוש, וזאת משום שהיא מנוגדת לשאיפה ליצור בקולנוע אשליה

לא נכון. הפסקה לא טוענת שהשאיפה הריאליסטית לא זכתה למימוש.

תשובה (4): השאיפה לריאליזם והשאיפה ליצור מציאות חלופית, שאיפות הסותרות זו את זו, אפיינו את הקולנוע כבר מימיו הראשונים

נכון. זהו סיכום מדויק - שני היסודות המנוגדים (ריאליזם ואשליה) עומדים בבסיס הקולנוע "מראשית ימיו".

תשובה (4).

8.

השאלה: זה עשרות שנים שבני אדם מחפשים סימנים לחיים על כוכב הלכת מאדים. אלא שנחיתתם של רכבי חלל על כוכב הלכת במסגרת החיפושים מעלה את החשש שגם אם יימצאו בו סימני חיים, לא יהיה אפשר לקבוע שאלו הם אומנם חיים שהתפתחו במאדים, ולא חיידקים עמידים שנשארו עימן החלליות והגשושיות הרבות שנשלחו לשם מכדור הארץ.

איזו מהטענות הבאות היא הטענה העיקרית המובעת בפסקה?

פתרון: הפסקה מעלה בעיה: גם אם יימצאו סימני חיים במאדים, לא נוכל לדעת אם הם התפתחו שם או הגיעו מכדור הארץ עם רכבי החלל.

תשובה (1): אין זה סביר שיימצאו סימנים לחיים על כוכב הלכת מאדים אחרי עשרות שנים של חיפושים שלא נשאו פרי

לא נכון. הפסקה לא עוסקת בסבירות למציאת חיים, אלא בבעיה של זיהוי מקורם.

תשובה (2): ייתכן שרכבי החלל שנשלחו למאדים כדי להשיב על השאלה אם נוצרו שם חיים גורמים לפגיעה באפשרות להשיב על שאלה זו

נכון. זו הטענה העיקרית - רכבי החלל עצמם פוגעים באפשרות לענות על השאלה, כי הם עשויים להביא חיידקים מכדור הארץ.

תשובה (3): יש יסוד לחשוד שהחיידקים העמידים שנשארו עימם רכבי החלל מסכנים את צורות החיים שהתפתחו במאדים, אם יש כאלו

לא נכון. הפסקה לא עוסקת בסכנה לחיים במאדים, אלא בקושי לזהות את מקור החיים אם יתגלו כאלו.

תשובה (4): כאשר נמצאו סימנים לחיים במאדים, המדענים לא הצליחו לקבוע בוודאות שמקורם אומנם בחיים שהתפתחו במאדים

לא נכון. הפסקה לא אומרת שנמצאו סימני חיים - היא מדברת על מה שיקרה אם יימצאו.

תשובה (2).

9.

השאלה: פרופ' סרוסי: "בתכונות הבסיסיות ביותר באישיותו של אדם יכולים לחול במהלך חייו שינויים קלים בלבד, ורק בתכונות פחות מרכזיות יכולים להתחולל שינויים מרחיקי לכת." פרופ' לוי: "אני חולקת עליך. _____."

פתרון: פרופ' לוי חולקת על פרופ' סרוסי. נצטרך למצוא טענה שסותרת את דבריו. טענת סרוסי:

תכונות בסיסיות → רק שינויים קלים

תכונות פחות מרכזיות → יכולים להתחולל שינויים מרחיקי לכת

תשובה (1): שינויים קלים יכולים להתחולל גם בתכונות לא-בסיסיות של האישיות

לא סותר. סרוסי אמר שבתכונות פחות מרכזיות יכולים להתחולל שינויים מרחיקי לכת ולכן ברור שהוא לא שלל שיכולים לחול בהם גם שינויים קלים.

תשובה (2): בתכונות לא-בסיסיות של האישיות יכולים להתחולל שינויים מרחיקי לכת

לא סותר. זה בדיוק מה שסרוסי טוען.

תשובה (3): גם בתכונות הבסיסיות ביותר באישיותו של אדם יכולים להתחולל שינויים מרחיקי לכת

סותר. סרוסי טען שבתכונות הבסיסיות יכולים לחול רק שינויים קלים. לוי חולקת וטוענת שגם בתכונות הבסיסיות יכולים להתחולל שינויים מרחיקי לכת.

תשובה (4): במהלך חייו של כל אדם מתחוללים באישיותו הן שינויים קלים והן שינויים מרחיקי לכת

לא סותר ישירות. סרוסי לא שלל שינויים מרחיקי לכת באישיות - הוא רק אמר שהם מתרחשים בתכונות פחות מרכזיות.

תשובה (3).

10. השאלה: שרון טוענת כי _____ שפעת, _____ את מבחן הגמר בהצלחה. אחיה _____ דבריה, ולראיה הוא מציין את העובדה כי שרון נכשלה בשלוש הפעמים הקודמות שבהן ניגשה למבחן הגמר, _____.

פתרון: המשפט מתאר טענה של שרון, ותגובת אחיה שמביא ראיה לתמיכה או להתנגדות לטענתה. נבחן את ההיגיון של כל תשובה.

תשובה (1): לולא חלתה ב- / הייתה יכולה לעבור / מסכים עם / הגם שאז הייתה בריאה

המשפט שנוצר: שרון טוענת כי **לולא חלתה בשפעת, הייתה יכולה לעבור** את מבחן הגמר בהצלחה. אחיה מסכים עם דבריה, ולראיה הוא מציין את העובדה כי שרון נכשלה בשלוש הפעמים הקודמות, **הגם שאז הייתה בריאה**. בדיקה: אם האח מסכים שהמחלה היא הסיבה לכישלון שלה במבחנים הקודמים, מדוע הוא מביא ראיה שהיא נכשלה גם כשהייתה בריאה? זה סותר לחלוטין את ההסכמה.

תשובה (2): לולא הבריאה ממחלת ה- / לא הייתה עוברת / חולק על / מכיוון שאז הייתה חולה

המשפט שנוצר: שרון טוענת כי **לולא הבריאה ממחלת השפעת, לא הייתה עוברת** את מבחן הגמר. אחיה **חולק על** דבריה, ולראיה הוא מציין שנכשלה בשלוש הפעמים הקודמות, **מכיוון שאז הייתה חולה**. בדיקה: שרון טוענת שרק בגלל שהייתה בריאה עברה את המבחן ואחיה חולק עליה ומביא ראיה שהיא נכשלה כאשר הייתה חולה. העובדה שנכשלה כאשר הייתה חולה זו אינה סותרת את דברי שרון אלא תומכת בה, רק כאשר היא בריאה היא יכול לעבור. התשובה נפסלת.

תשובה (3): גם לולא הבריאה מן ה- / הייתה עוברת / מסכים עם / מכיוון שאז הייתה חולה

המשפט שנוצר: שרון טוענת כי **גם לולא הבריאה מן השפעת, הייתה עוברת** את מבחן הגמר. אחיה **מסכים עם** דבריה, ולראיה הוא מציין שנכשלה בשלוש הפעמים הקודמות, **מכיוון שאז הייתה חולה**. בדיקה: אם האח מסכים עם שרון שהיא הייתה עוברת גם בלי להבריאה, למה הוא מביא לכך כראיה את העובדה שהיא דווקא נכשלה כשהייתה חולה? לא הגיוני.

תשובה (4): גם לולא חלתה ב- / לא הייתה עוברת / מסכים עם / הגם שאז הייתה בריאה

המשפט שנוצר: שרון טוענת כי **גם לולא חלתה בשפעת, לא הייתה עוברת** את מבחן הגמר. אחיה **מסכים עם** דבריה, ולראיה הוא מציין שנכשלה בשלוש הפעמים הקודמות, **הגם שאז הייתה בריאה**. בדיקה: שרון אומרת שגם בלי המחלה הייתה נכשלת. האח מסכים איתה ומביא כראיה שהיא נכשלה גם כשהייתה בריאה. הגיוני.

תשובה (4).

11. השאלה: המאמר כתוב ברמה שאינה _____ רמה הנדרשת ממאמרים המתפרסמים בכתבי עת מדעיים מקצועיים. _____ הופתעתי לגלות כי אין הוא _____ עבודתו של סטודנט מתחיל בתחום, _____ מדען מנוסה.

פתרון: המשפט מתאר מאמר שרמתו נמוכה מהנדרש, ואת ההפתעה לגבי זהות הכותב. נבדוק את התשובות השונות:

תשובה (1): מתקרבת ל- / לכן / אלא תוצר / שאין לצפות ממנו שיכתוב כמו

המשפט שנוצר: המאמר כתוב ברמה שאינה **מתקרבת לרמה הנדרשת ממאמרים המתפרסמים בכתבי עת מדעיים מקצועיים**. **לכן** הופתעתי לגלות כי אין הוא **אלא תוצר** עבודתו של סטודנט מתחיל בתחום, **שאין לצפות ממנו שיכתוב כמו** מדען מנוסה.

בדיקה: רמת המאמר נמוכה, אז למה להיות מופתע שזה סטודנט מתחיל שאין ממנו ציפייה? זה דווקא צפוי. המשפט אינו הגיוני ולכן התשובה נפסלת.

תשובה (2): נופלת במאוס מה- / לכן לא / אלא תוצר / ולא של

המשפט שנוצר: המאמר כתוב ברמה שאינה **נופלת במאוס מהרמה הנדרשת.... לכן לא** הופתעתי לגלות כי אין הוא **אלא תוצר** עבודתו של סטודנט מתחיל, **ולא של** מדען מנוסה. בדיקה: "אינה נופלת במאוס" = הרמה גבוהה. אם הרמה של המאמר גבוהה, למה "לא הופתעתי" לגלות שמי שכתב הוא סטודנט מתחיל? זה לא הגיוני. התשובה נפסלת.

תשובה (3): נופלת מן ה- / לכן / אלא פרי / ולא של

המשפט שנוצר: המאמר כתוב ברמה שאינה נופלת מן הרמה הנדרשת....לכן הופתעתי לגלות כי אין הוא אלא פרי עבודתו של סטודנט מתחיל, ולא של מדען מנוסה.
בדיקה: "אינה נופלת במאוס" = הרמה גבוהה. אם הרמה של המאמר גבוהה, מפתיע שזה סטודנט ולא מדען מנוסה. המשפט הגיוני, ולכן זו התשובה הנכונה. אין צורך להמשיך ולבדוק את התשובה הבאה.

תשובה (3).

12.

השאלה: דן: "איני גר בצד ימין של הרחוב."
צילה: "דן ואני איננו גרים באותו צד של הרחוב."

ידוע כי בדיוק אחד מן השניים משקר.
לפיכך, איזה מן המצבים הבאים אינו אפשרי?

פתרון: נבחן שני תרחישים - דן משקר, או צילה משקרת:

תרחיש א': דן משקר (וצילה דוברת אמת)

דן שיקר כשאמר "איני גר בצד ימין" ← דן גר בצד ימין
צילה אמרה אמת "איננו גרים באותו צד" ← צילה גרה בצד שמאל

תרחיש ב': צילה משקרת (ודן דובר אמת)

דן אמר אמת "איני גר בצד ימין" ← דן גר בצד שמאל
צילה שיקרה כשאמרה "איננו גרים באותו צד" ← הם גרים באותו צד ← צילה גרה בצד שמאל
סיכום המצבים האפשריים:

תרחיש א': דן בימין, צילה בשמאל

תרחיש ב': דן בשמאל, צילה בשמאל

תשובה (1): דן גר בצד ימין של הרחוב. מצב זה אפשרי - קורה בתרחיש א'.

תשובה (2): צילה גרה בצד ימין של הרחוב. מצב זה אינו אפשרי - בשני התרחישים צילה גרה בצד שמאל, ולכן זו התשובה הנכונה.

תשובה (2).

13.

השאלה: ד"ר זיידל נחשב "סנגורו של הנהג". לדבריו, מי שאומר שהגורם האנושי אחראי למרבית תאונות הדרכים צודק, אך רק אם מפרשים נכונה את המושג "הגורם האנושי": "גם מתכנן העיר, מהנדס הכבישים, מורה הנהיגה ושוטר התנועה - כולם בני אדם, ובסופו של דבר כמעט כל תאונה וכל תקלה אפשר לייחס לטעות או לרשלנות של גורם אנושי זה או אחר. הנהג הוא שצריך להתמודד עם שגיאותיהם של האחרים."
מדוע נחשב ד"ר זיידל "סנגורו של הנהג"?

פתרון: ד"ר זיידל מרחיב את המושג "גורם אנושי" כך שיכלול לא רק את הנהג, אלא גם מתכננים, מהנדסים, מורי נהיגה ושוטרים. בכך הוא מפחית את האשמה מהנהג ומחלק אותה בין גורמים אנושיים רבים. נבחן את התשובות:

תשובה (1): מכיוון שלדעתו אומנם במרבית תאונות הדרכים האשמה היא בגורם האנושי, אך עדיין נותר אחוז לא מבוטל של תאונות שגורמים אחרים אחראים להן

לא מדויק. ד"ר זיידל לא מדבר על תאונות שהגורם האנושי אינו אחראי להן, אלא מרחיב את ההגדרה של "גורם אנושי".

תשובה (2): מכיוון שלדעתו אי אפשר לצפות מהנהג, מעצם היותו בן אנוש, להיות חף מטעויות או מרשלנות

לא נכון. לא זו הסיבה שהוא מכונה סנגורו של הנהג אלא העובדה שהוא טוען שיש גורמים אנושיים נוספים שנושאים בחלק מהאשמה.

תשובה (3): מכיוון שהוא טוען שבמקרים רבים הנהג דווקא מונע תאונות בכך שהוא מתמודד בהצלחה עם שגיאותיהם של גורמים אנושיים אחרים

לא מדויק. ד"ר זיידל אומר שהנהג צריך להתמודד עם שגיאות אחרים, אך לא טוען שהנהג מונע תאונות בהצלחה.

תשובה (4): מכיוון שהוא חושב שבמקרים רבים דווקא בני אדם שאינם מעורבים בתאונה באופן ישיר נושאים בחלק מהאשמה

נכון. ד"ר זיידל טוען שגורמים אנושיים אחרים (מתכננים, מהנדסים, מורים, שוטרים) נושאים בחלק מהאשמה, ובכך הוא מסנגר על הנהג ומפחית את האשמה המוטלת עליו.

תשובה (4).

14. השאלה: לפני כמה שנים נתלה מעל בריזיה במכון מחקר מדעי שלט ועליו הכתובת: "נמצא כי מי השתייה בבניין זה מכילים מימן". זו הייתה הלצה, שהרי שלטים כאלה נתלים, לרוב, כדי להזהיר מפני סכנה, ואילו מולקולת המים, כפי שהיה ידוע היטב לעובדי המקום, מכילה תמיד שני אטומים של מימן. אבל, למרבה ההפתעה, לאורך כמה שעות סירבו רוב העובדים לשתות ממי הבריזיה.

איזה מהמקרים שלהלן הוא הדומה ביותר למקרה המתואר לעיל?

פתרון: המקרה מתאר מצב שבו אנשים פעלו בניגוד לידע שהיה ברשותם, בגלל השפעה של מידע מטעה (השלט), למרות שהם ידעו שמדובר בעובדה טריוויאלית ולא בסכנה אמיתית.

תשובה (1): אדם שסבל ממחסור בוויטמין B12 החליט להרבות באכילת ביצים מפני שקרא בכתבה במגזין בריאות כי ויטמין זה מצוי בהן, וזאת אף שמביני דבר יודעים כי בביצים יש גם מרכיב המפריע לספיגת B12 בגוף

לא דומה. כאן האדם לא ידע את המידע המלא, בעוד במקרה המקורי העובדים ידעו את האמת.

תשובה (2): אדם החליט לרכוש מחשב בחנות כלשהי לאחר שהמוכר אמר לו כי בשל מבצע חד-פעמי מחירו נמוך במיוחד, וזאת אף שהרוכש ידע שהמחיר שנקב בו המוכר הוא המחיר הרגיל בכל החנויות

דומה. האדם ידע שהמידע (מבצע חד-פעמי) אינו נכון, אך בכל זאת פעל בהשפעתו - בדיוק כמו העובדים שידעו שמימן במים זה טבעי אך סירבו לשתות. מצאנו תשובה נכונה, אז אפשר לסמנה ולעבור לשאלה הבאה. למען שלמות ההסבר נבדוק את שאר התשובות.

תשובה (3): אדם התוודע במצע של מפלגה כלשהי החליט להצביע בבחירות למפלגה אחרת לאחר שנודע לו שכל בני משפחתו יצביעו בבחירות למפלגה האחרת

לא דומה. כאן יש שינוי דעה בגלל לחץ חברתי, לא פעולה בניגוד לידע קיים.

תשובה (4): אדם שחש לבקר בקליפורניה בינואר מפני שהוא החודש הקר ביותר בשנה, שינה את דעתו לאחר שקרא במדריך תיירים כי האקלים הקליפורני נוח למדי גם בחודשי החורף

לא דומה. כאן האדם שינה דעתו בעקבות מידע חדש, לא פעל בניגוד לידע קיים.

תשובה (2).

15.

השאלה: בספר נכתב: "בעת העתיקה רווחה האמונה שבכל העצמים שוכנות רוחות פנימיות והן שגורמות לתנועתם. בני העת העתיקה האמינו, למשל, כי אבן שנופלת ארצה עושה זאת מפני שהרוח שבקרבה כמהה להתאחד עם אימא-אדמה. בראשית העת החדשה, עם התקדמות הידע המדעי, השכילו בני התקופה לנטוש את הגישה הזו - המכונה 'אנימיזם' - ואימצו תחתיה הסברים פיזיקליים לתנועה של עצמים דוממים. ואולם, חרף הידע שצברו הם עדיין נאחזו ברוחות כדי להסביר את התנהגותם של בני האדם."

על פי המשתמע מן הפסקה, איזו מן הטענות הבאות משקפת את עמדתו של הכותב באופן הטוב ביותר?

פתרון: הכותב מתאר שבראשית העת החדשה נטשו את האנימיזם לגבי עצמים דוממים, אך "עדיין נאחזו ברוחות" להסבר התנהגות בני אדם. המילה "חרף" (למרות) מרמזת על ביקורת - הכותב רואה חוסר עקביות בכך שנטשו גישה אחת לגבי החפצים הדוממים אך המשיכו להחזיק בה בתחום אחר - בעניין הסבר התנהגותם של בני אדם.

תשובה (1): זניחתה של גישת האנימיזם בראשית העת החדשה הייתה מוצדקת בנוגע לעצמים דוממים, אך לא בנוגע לבני אדם

לא נכון. הכותב אינו טוען שהיה מוצדק להמשיך להאמין ברוחות לגבי בני אדם.

תשובה (2): גישת האנימיזם שגויה, וכך גם התפיסה שלפיה ההסבר להתנהגותם של בני אדם טמון ברוחות השוכנות בהם

נכון. הכותב רואה בחיוב את נטישת האנימיזם ("השכילו"), ומבקר את ההיאחזות ברוחות להסבר התנהגות בני אדם ("חרף הידע... עדיין נאחזו"). משמע, לדעתו שתי הגישות שגויות.

תשובה (3): טוב עשו בני העת החדשה כשהשכילו לזנוח את הגישה שלפיה רוחות פנימיות שוכנות בעצמים דוממים ואימצו את גישת האנימיזם תחתיה

לא נכון. גישת האנימיזם היא הגישה שלפיה רוחות פנימיות שוכנות בעצמים דוממים, אלו לא שתי גישות שונות.

תשובה (4): האמונה שלפיה אפשר להסביר באמצעות ידע מדעי לא רק את תנועתם של עצמים דוממים אלא גם את התנהגותם של בני האדם היא אמונה נאיבית

לא נכון. הכותב דווקא מרמז שהיה ראוי להחיל את הגישה המדעית גם בנוגע להתנהגותם של בני אדם.

תשובה (2).

16.

השאלה: בשנות החמישים של המאה העשרים הייתה מערכת הרכבות בארצות הברית בעמדת נחיתות כלכלית לעומת הרכב הפרטי: להקמתה, שהייתה כרוכה בהנחת מסילות ובבניית תחנות, היו עלויות גבוהות, וחברות הרכבות, שנשארו בהן בעצמן, מעולם לא הצליחו לכסות אותן במלואן. סלילת כבישים, לעומת זאת, מומנה בידי המדינה. אומנם כבר אז היה ידוע שהשימוש במכוניות כרוך בנזקים לסביבה, כמו זיהום אוויר ופגיעה בערכי הטבע, אך אלה נראו רחוקים מכדי שהמדינה תיחס להם משקל של ממש.

איזו מהטענות שלהלן נטענת בפסקה?

פתרון: הפסקה מתארת את המצב בשנות החמישים: מערכת הרכבות הייתה בנחיתות כלכלית כי החברות נשאו בעלויות בעצמן, בעוד סלילת כבישים מומנה על ידי המדינה. הנזקים הסביבתיים של מכוניות היו ידועים אך נראו רחוקים. נבדוק את התשובות המוצעות:

תשובה (1): העובדה שהממשלה מימנה את סלילת הכבישים ולא את מערכת הרכבות, אגב התעלמות מההשלכות על הסביבה לטווח הארוך, תרמה להצבת מערכת הרכבות בעמדת נחיתות כלכלית

נכון. הפסקה מציינת שהרכבות היו בנחיתות כלכלית, שהמדינה מימנה כבישים ולא רכבות, ושהמדינה התעלמה מהנזקים הסביבתיים כי הם "נראו רחוקים". כל הרכיבים האלה מופיעים בפסקה. למען שלמות ההסבר נמשיך ונפסול את יתר התשובות.

תשובה (2): על אף יתרונותיה של מערכת הרכבות מבחינת איכות הסביבה, המדינה לא מימנה את עלויות הקמתה, משום שהן היו גבוהות מן העלויות של סלילת כבישים

לא נכון. הפסקה לא משווה את העלויות של הקמת רכבות לעלויות סלילת כבישים, ולא מציינת שזו הסיבה לאי-המימון.

תשובה (3): המדינה העדיפה לממן הקמת תשתיות למכוניות משום שהנזקים לסביבה הנובעים מן השימוש במכוניות נראו רחוקים מהנזקים לסביבה הכרוכים בהנחת מסילות רכבת.

לא נכון. הפסקה לא משווה בין נזקי מכוניות לנזקי מסילות רכבת.

תשובה (4): אף שחברות הרכבות לא הצליחו לכסות את עלויות ההקמה של מערכת הרכבות, מערכת זו עדיפה על פני חלופות אחרות, גם אם לא מביאים בחשבון את יתרונותיה הנוגעים לאיכות הסביבה.

לא נכון. הפסקה לא טוענת שמערכת הרכבות עדיפה על חלופות אחרות.

תשובה (1).

17. השאלה: במשך שנים רבות היה מקובל לשער שמקורה הפיזיולוגי של תחושת הגרד הוא בהפעלה חלשה של אותם הקולטנים בגוף שהפעלה חזקה שלהם גורמת לתחושה לא נעימה אחרת - תחושת הכאב. היו שדחו השערה זו בטענה כי הגירויים החיצוניים הגורמים לתחושת הגרד שונים מאוד מאלו הגורמים לתחושת הכאב. במחקר שנערך לאחרונה התגלה כי סוג מסוים של לידוקאין - חומר שמשותק את קולטני הכאב - מסוגל להפסיק גם תחושת גרד במקרים שמה שעורר אותה הוא היסטמין, חומר המופרש בגופנו בתגובה לגירויים חיצוניים מסוימים.

לפי הפסקה, תוצאות המחקר שנערך לאחרונה עשויות לרמוז כי -

פתרון: הפסקה מתארת השערה ישנה (גרד = הפעלה חלשה של קולטני כאב), התנגדות להשערה (הגירויים שונים), ומחקר חדש שמצא שלידוקאין (משותק קולטני כאב) יכול להפסיק גם תחושת גרד במקרים מסוימים (כשהגורם הוא היסטמין). התוצאות מרמזות על כך שבתנאים מסוימים (נוכחות היסטמין) קיים קשר בין גרד לבין כאב. נעבור על התשובות השונות:

תשובה (1): בניגוד לדבריהם של מי שדחו את ההשערה הנזכרת בפסקה, כל הגירויים החיצוניים שגורמים לתחושת גרד עשויים לגרום גם לתחושת כאב.

לא נכון. המחקר מצא קשר רק במקרים שבהם היסטמין גרם לגרד, לא בכל המקרים.

תשובה (2): ההשערה הנזכרת בפסקה נכונה במקרים שבהם היסטמין מעורב בתהליך הגורם לתחושת הגרד.

כן. המחקר מצא שלידוקאין (שמשותק קולטני כאב) מפסיק גם תחושת גרד כשהגורם הוא היסטמין - זה תומך בהשערה שגרד וכאב משתמשים באותם קולטנים, לפחות במקרים שבהם היסטמין מעורב.

תשובה (3): טענתם של מי שדחו את ההשערה הנזכרת בפסקה שגויה, שכן לתחושת הגרד יש גורמים, כמו היסטמין, שלידוקאין מנטרל וגורמים אחרים שאינו מנטרל.

לא נכון. המחקר לא מוכיח שהטענה שגויה, רק מראה שבמקרים מסוימים יש קשר.

תשובה (4): ההשערה הנזכרת בפסקה אינה נכונה, שכן הגירויים החיצוניים הגורמים לתחושת הגרד שונים מאלו הגורמים לתחושת הכאב.

לא נכון. המחקר דווקא תומך בהשערה (לפחות חלקית), לא דוחה אותה.

תשובה (2).

18. השאלה: רונן קרא בעיתון כותרת: "מחקר חדש מצא שלמועמדים הבאים לראיון עבודה בעניבה יש סיכוי נמוך יותר להתקבל לעבודה."

רונן הסיק מכך שלא כדאי לו לענוב עניבה לראיון העבודה שאליו הוזמן. אולם כשקרא את הידיעה עצמה הבחין במשפט שגרם לו להטיל ספק במסקנה שהסיק.

איזה מן המשפטים הבאים הוא המתאים ביותר להיות המשפט שרונן הבחין בו?

פתרון: רונן הסיק מהכותרת שעניבה מפחיתה סיכויי קבלה, ולכן לא כדאי לענוב עניבה. אנחנו מחפשים משפט שיגרום לו להטיל ספק במסקנה זו - כלומר, משפט שמראה שהקשר בין עניבה לסיכויים נמוכים אינו סיבתי, או שיש גורם אחר.

תשובה (1): "המעסיקים, שבעבר ראו בעניבה סמל להתנהגות מכובדת, רואים בה היום עדות לשמרנות"

לא מטיל ספק. זה דווקא מסביר למה עניבה מפחיתה סיכויים - מחזק את המסקנה של רונן.

תשובה (2): "לדעתם של עורכי המחקר יש לייחס את הפיחות במעמדה של העניבה בעיקר לאקלים החם בארצנו"

לא מטיל ספק במסקנה של רונן. זה מסביר למה עניבות פחות פופולריות, לא למה הן משפיעות על קבלה.

תשובה (3): "עם זאת, המחקר מצא שמעסיקים עדיין מצפים מן המועמדים לבוא לריאיון בלבוש מכובד, שהרי גם מי שבאו בלבוש פשוט נפגעו סיכויי קבלתם"

לא מטיל ספק. זה מחזק את הרעיון שלבוש משפיע על סיכויים.

תשובה (4): "עוד עולה מן המחקר כי כמעט כל המועמדים שבאו לריאיון בעניבה היו בני חמישים ויותר"

מטיל ספק. זה מציע הסבר חלופי: אולי לא העניבה עצמה גורמת לסיכויים נמוכים, אלא הגיל המבוגר של עונבי העניבות. כלומר, מדובר בהסבר חלופי אפשרי למסקנה. לכן זו התשובה הנכונה.

תשובה (4).

הבנת הנקרא (שאלות 19-23)

19. השאלה: מדוע מוזכרים "אירועים פוליטיים אלימים" (שורה 4) בפסקה הראשונה?

פתרון: בפסקה הראשונה נכתב שעל אגם ויקטוריה שבמזרח אפריקה שבמימי חיו עד לא מכבר דגים ממינים רבים, מרחפת סכנה אקולוגית חמורה. מוזכר שבמבצע המאה העשרים נכחדו כבר כמחצית ממיני הדגים שחיו בו. נאמר ש"אירועים פוליטיים אלימים אחרי שפקדו את האזור במחצית השנייה של המאה העשרים" גרמו לכך שהבעיה לא זכתה לתשומת הלב הראויה.

תשובה (1): כדי להציג את המציאות שחיים בה התושבים המקומיים

לא נכון. האירועים הפוליטיים אינם מוזכרים כדי לתאר את חיי התושבים.

תשובה (2): כדי להסביר מדוע רק בעת האחרונה זכה מצבו של אגם ויקטוריה לתשומת הלב הראויה

נכון. הפסקה מסבירה שבגלל האירועים הפוליטיים האלימים באזור, הבעיה האקולוגית לא זכתה לתשומת לב ראויה עד לאחרונה.

תשובה (3): משום שאירועים אלה נמנים עם הסכנות המאיימות על אגם ויקטוריה

לא נכון. האירועים הפוליטיים לא מוצגים כסכנה לאגם, אלא כסיבה להתעלמות מהבעיה.

תשובה (4): משום שאירועים אלה מסמנים את תחילת ההידרדרות של אגם ויקטוריה

לא נכון. הפסקה לא מקשרת בין האירועים הפוליטיים לתחילת ההידרדרות האקולוגית.

תשובה (2).

20.

השאלה: איזו מן הטענות הבאות משתמעת מן הפסקה השלישית?

פתרון: הפסקה מתארת שממשלות המדינות שלחופי האגם רואות בדג נסיכת הנילוס ברכה, כי ריבוי הדגים והביקוש הגבוה להם בשוקי העולם הביאו לעלייה בהכנסותיהן. מיד לאחר מכן מתואר כיצד ספינות דיג גדולות השייכות לבעלי הון מאסיה ומאירופה שולות את הדגים מהאגם. יש כאן קשר בין שני האירועים - הממשלות נהנות מהכנסה גבוהה בזכות הדג, ובעלי הון זרים מפעילים ספינות דיג גדולות באזור. משתמע שיש שיתוף פעולה בין הממשלות לבעלי ההון.

תשובה (1): המפעלים שהוקמו לחופי האגם מסייעים בעקיפין לשימור אורח החיים המסורתי של המקומיים לא משתמע. הפסקה מתארת שהמפעלים דווקא פוגעים באורח החיים המסורתי, לא מסייעים לשינוי.

תשובה (2): ממשלות המדינות השוכנות לחופי אגם ויקטוריה משתפות פעולה עם בעלי הון מרחבי העולם

משתמע. הפסקה מציינת שהממשלות רואות בדג ברכה כי הוא הביא לעלייה בהכנסותיהן, ומיד אחר כך מתואר שבעלי הון מאסיה ומאירופה מפעילים ספינות דיג גדולות ומעבירות את השלל למפעלים. הקשר בין שני הדברים מרמז על שיתוף פעולה - הממשלות לא יכלו ליהנות מהכנסות אלה ללא מתן היתר לבעלי ההון לפעול באזור.

תשובה (3): העלייה בהכנסות ממשלותיהן של המדינות שלחופי אגם ויקטוריה הביאה לידי עלייה בהכנסותיהם של הדייגים המקומיים

לא משתמע. הפסקה מתארת את ההפך - הדייגים המקומיים נפגעו.

תשובה (4): הדייגים המקומיים מעבירים את שלל הדיג שלהם למפעלים השוכנים לחופי אגם ויקטוריה

לא משתמע. לא הדייגים המקומיים מעבירים את השלל, אלא בעלי הון זרים שמפעילים ספינות דיג גדולות.

תשובה (2).

21.

השאלה: מה סדר האירועים שהביאו לידי "סכנה נוספת המאיימת על האגם" על פי ההסבר המובא בשורות 25-27?

פתרון: לפי הטקסט בשורות 25-27, הסכנה הנוספת היא שחלקים רבים באגם נעשו לאזורים מתים (ללא חמצן). נאמר ש"תופעה זו נגרמה מעלייה בכמות האצות באגם, שתהליכי ריקבון מורידים את ריכוז החמצן במים. תופעה זו מקורה אף הוא בדגי נסיכת הנילוס, שכן הם הכחידו את אוכלוסיית האמנוניות, שניזונו מן האצות."

כלומר סדר האירועים הוא:

1. התרבות דגי נסיכת הנילוס
2. חיסול אוכלוסיית דגי האמנונית (שניזונו מאצות)
3. התרבות האצות באגם (כי אין מי שיאכל אותן)
4. התרחבות האזורים המתים (בגלל ריקבון האצות שמוריד חמצן)

תשובה (1): התרבות דגי נסיכת הנילוס ← חיסול אוכלוסיית דגי האמנונית ← התרבות האצות באגם ← התרחבות האזורים המתים

נכון. זהו הסדר המתואר בטקסט.

תשובה (2): התרבות האצות באגם ← התרחבות האזורים המתים ← חיסול אוכלוסיית דגי האמנונית ← התרבות דגי נסיכת הנילוס

לא נכון. על פי הקטע, התרבות האצות לא קדמה לחיסול אוכלוסיית דגי האמנונית.

תשובה (3): התרבות דגי נסיכת הנילוס ← התרחבות האזורים המתים ← חיסול אוכלוסיית דגי האמנונית ← התרבות האצות באגם

לא נכון. על פי הפסקה, התרחבות האזורים המתים התרחשה רק לאחר חיסול דגי האמנונית והתרבות האצות.

תשובה (4): התרבות האצות באגם ← התרבות דגי נסיכת הנילוס ← התרחבות האזורים המתים ← חיסול אוכלוסיית דגי האמנונית

לא נכון. על פי הקטע, התרבות האצות לא קדמה לחיסול אוכלוסיית דגי האמנונית.

תשובה (1).

22. השאלה: נניח שלאגם ויקטוריה הובא דג ממין חדש, וכעבור כמה שנים השתפר מאוד מצבו של האגם ושל החיים לחופיו.

איזה מן הדגים הבאים הוא המתאים ביותר להיות דג זה?

פתרון: לפי הקטע, הבעיות באגם ויקטוריה הן:

1. דגי נסיכת הנילוס - דגים גדולים וטורפים שהכחידו את דגי האמנונית ומינים אחרים.
2. התרבות אצות - בגלל שאין מי שיאכל אותן (האמנוניות שניזונו מהן הוכחדו).
3. אזורים מתים - בגלל ריקבון האצות.

כדי לשפר את מצב האגם, צריך דג שיפתור את הבעיות האלה - למשל, דג שיאכל את האצות ולא יהווה טרף לנסיכת הנילוס. נעבור על התשובות המוצעות:

תשובה (1): דג שמשקלו המרבי הוא כמאה וחמישים קילוגרמים והוא ניזון מדג נסיכת הנילוס ומדג האמנונית לא מתאים. דג כזה יאכל גם אמנוניות, מה שיחמיר את בעיית האצות.

תשובה (2): דג שניזון מאצות, חי בקרבת החוף ואינו משמש טרף לדגים אחרים

נכון. דג כזה יאכל את האצות (יפתור את בעיית האזורים המתים), חי בקרבת החוף (לא בלב האגם עם נסיכת הנילוס והדייגים המקומיים יוכלו לדוג אותו), ואינו משמש טרף (לא יוכחד על ידי נסיכת הנילוס). מכיוון שמצאנו תשובה נכונה, אין צורך לבדוק את שאר התשובות במקרה כזה. נעשה זאת למען שלמות ההסבר.

תשובה (3): דג שמשקלו המרבי הוא כשבעה קילוגרמים, הוא חי בלב האגם וניזון מאצות

לא מתאים. דג קטן שחי בלב האגם יהפוך לטרף של נסיכת הנילוס ויוכחד.

תשובה (4): דג שחי בקרבת החוף, ניזון מדגים קטנים ואינו משמש טרף לדגים אחרים

לא מתאים. דג כזה לא יפתור את בעיית האצות, ואם הוא ניזון מדגים קטנים הוא עלול להזיק למינים מקומיים.

תשובה (2).

23. השאלה: בעקבות מחקריהם פרסמו אוצ'ומבה והקי מאמר המציג את מסקנותיהם המשותפות. איזו מן הכותרות הבאות היא המתאימה ביותר להיות כותרתו?

פתרון: לפי הקטע:

- אוצ'ומבה עסק בדג נסיכת הנילוס והשפעתו על האגם (הכחדת מינים, בעיית האצות והאזורים המתים).
- הקי עסק בהשפעות של זיהום המפעלים התעשייתיים על מצב האגם (חומרי הדברה, פסולת, ירידה בחמצן).

המסקנה המשותפת שלהם היא שלא רק דג נסיכת הנילוס אחראי למצב האגם, אלא גם גורמים אנושיים אחרים (המפעלים והזיהום). שני המחקרים עוסקים בהשלכות האקולוגיות - ההשפעה על המערכת האקולוגית של האגם.

תשובה (1): אגם ויקטוריה: השפעותיו ההרסניות של דג נסיכת הנילוס

לא מתאים. כותרת זו מתייחסת רק למחקר של אוצ'ומבה ומתעלמת ממחקרו של הקי על המפעלים.

תשובה (2): אגם ויקטוריה: דיג בלתי מבוקר והשפעותיו החברתיות-כלכליות

לא מתאים. המחקרים עסקו בהשפעות אקולוגיות, לא חברתיות-כלכליות.

תשובה (3): אגם ויקטוריה: השלכותיה האקולוגיות של הגירה

מתאים. "הגירה" מתייחסת להכנסת דג נסיכת הנילוס (הגירה של מין זר), וההשלכות האקולוגיות כוללות גם את השפעות הזיהום, שנגרם על ידי המפעלים שהקימו אותם מהגרים, אשר זיהמו את האגם. הכותרת משלבת את שני המחקרים תחת הנושא האקולוגי.

תשובה (4): אגם ויקטוריה: תהליכים טבעיים והשפעתם על האדם

לא מתאים. הבעיות אינן תהליכים טבעיים אלא תוצאה של התערבות אנושית

תשובה (3).